

Шиліна Н. Є.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри кіберпсихології та реабілітації

Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ: ПСИХОАНАЛІТИЧНІ ПАРАЛЕЛІ З ПОГЛЯДАМИ Е. ЕДІНГЕРА

TRANSFORMATION OF UKRAINIAN SOCIETY IN WARTIME: PSYCHOANALYTICAL PARALLELS WITH THE VIEWS OF E. EDINGER

Стаття присвячена аналізу трансформації українського суспільства в умовах воєнних викликів через призму алхімічних стадій, інтерпретованих Едвардом Едінгером. У роботі автор інтегрує різні теоретичні підходи, зокрема психоаналітичні та неофрейдистські концепції Фрейда, Юнга, Адлера, Хорні, Роджерса та Еріксона, для глибшого розуміння процесів індивідуального й колективного розвитку. Центральними темами є роль свідомого й несвідомого, архетипів і колективного несвідомого у формуванні особистості та вплив соціокультурних і внутрішньоособистісних чинників на ці процеси. Особливу увагу приділено дослідженням українських психологів, таких як О. Чабан, І. Бех та О. Фільц, які аналізують психосоціальні кризи, адаптаційні механізми та особливості психічного захисту особистості під час війни. Їхні роботи допомагають осмислити, як соціальні й культурні архетипи, традиції й символи, зокрема образи Героя, Матері та Тіні, формують колективну психіку та знаходять відображення в художніх творах, соціальних рухах і ритуалах. Використовуючи символічну систему алхімічних процесів, запропоновану Едінгером, стаття аналізує ключові етапи змін у колективному несвідомому та суспільній свідомості України. Зокрема, розглядаються сім алхімічних стадій: calcinatio (очищення через випробування), solutio (розчинення), mortificatio (умертвіння), separatio (відділення), coniunctio (об'єднання), sublimatio (піднесення) та coagulatio (згущення). Кожна стадія трактується як метафорична модель, що відображає етапи трансформації українського суспільства. Стаття підкреслює, що кризи не тільки деструктивні, але й мають потенціал для глибинної трансформації суспільства, сприяючи появі нових цінностей і зміцненню ідентичності. Використання юнгіанського підходу дозволяє поєднати психологічний та культурно-символічний аналіз, показуючи, як архетипічні процеси впливають на індивідуальне й колективне життя.

Ключові слова: архетип, алхімічна стадія, трансформація, calcinatio, solutio, mortificatio, separatio, coniunctio, sublimatio та coagulatio.

The article analyzes the transformation of Ukrainian society in the context of military challenges through the prism of alchemical stages interpreted by Edward Edinger. The author integrates various theoretical approaches, including psychoanalytic and neo-Freudian concepts from Freud, Jung, Erikson, Adler, Horney, and Rogers, to provide a deeper understanding of the processes of individual and collective development. The central themes are the roles of the conscious and unconscious, archetypes, and the collective unconscious in personality formation, as well as the influence of socio-cultural and intrapersonal factors on these processes. Particular attention is given to the research of Ukrainian psychologists such as O. Chaban, I. Bekh, and O. Filts, who have extensively studied the psychological impact of war on the Ukrainian population, analyzing psychosocial crises, adaptation mechanisms, and the characteristics of psychological defense mechanisms during wartime. Their works illuminate how social and cultural archetypes, traditions, and symbols, including the images of the Hero, Mother, and Shadow, shape the collective psyche and are reflected in artistic works, social movements, and rituals. Using the symbolic system of alchemical processes interpreted by Edinger, the article examines the key stages of transformation within Ukraine's collective unconscious and public consciousness. In particular, seven alchemical stages are explored: calcinatio (purification through trials), solutio (dissolution), mortificatio (mortification), separatio (separation), coniunctio (union), sublimatio (elevation), and coagulatio (coagulation). Each stage is interpreted as a metaphorical model that reflects specific aspects of the transformation of Ukrainian society. The article emphasizes that crises are not solely destructive but also carry the potential for profound societal transformation, fostering the emergence of new values and the strengthening of identity. The application of the Jungian approach enables a fusion of psychological and cultural-symbolic analysis, illustrating how archetypal processes influence both individual and collective life.

Key words: archetype, alchemical stage, transformation, calcinatio, solutio, mortificatio, separatio, coniunctio, sublimatio та coagulatio.

Постановка проблеми. Відносини між особистістю та суспільством завжди залишалися ключовою темою у психологічній та соціологічній науці. Суспільство виступає складним механізмом, де кожна особистість є невіддільною частиною цього цілого. З розвитком суспільства питання взаємин між особистістю і соціальним середовищем набуло ще більшої актуальності. Адже саме суспільство, через свою структуру, норми та цінності, впливає на індивідуалізацію особистості, її становлення як самобутньої та творчої.

Такі взаємовідносини набувають особливої значущості в умовах серйозних соціальних криз, таких як війна, яку зараз переживає українське суспільство. Військові дії створюють екстремальні умови, які впливають на формування та функціонування особистості. Соціальні норми, що змінюються, нові ціннісні орієнтири та постійний стрес формують нові виклики для індивідуалізації. В українському суспільстві, яке зараз перебуває в стані боротьби за свою незалежність, відбуваються серйозні процеси трансформації, які ведуть до карди-

нальної зміни уявлень про себе, про суспільство та свою роль в ньому.

Індивідуальні травми та переживання формують колективну пам'ять, а суспільні процеси, своєю чергою, впливають на кожну окрему людину, оскільки особистість не є ізольованим елементом, а є частиною більшого цілого – єдиної соціальної системи.

Мета статті – дослідити процеси трансформації українського суспільства в умовах війни, використовуючи символічну систему алхімії в інтерпретації Едварда Едінгера, а також переосмислити соціальні та психологічні зміни через призму алхімічних стадій, що дозволяє глибше зрозуміти динаміку колективної свідомості та несвідомого в кризових умовах.

Виклад основного матеріалу. Взаємини між особистістю та суспільством завжди були центральним питанням у соціальних та психологічних науках. Різні історичні періоди породжували різноманітні типи суспільств, які формували особистості із певними характеристиками. Попри значні відмінності в цих типах суспільств, існують певні загальні риси, які дозволяють поставити питання про універсальність взаємодії між особистістю і суспільством. Важливо підкреслити, що ці взаємини не можуть бути описані як лінійний процес, у якому окремі індивіди просто об'єднуються у суспільство. Навпаки, особистість та суспільство є єдиною енергетичною системою, де кожен елемент впливає на інший.

Індивідуалізація особистості можлива лише в умовах соціальної взаємодії, де суспільні норми, символи, закони та правила слугують засобами, через які людина визначає себе та реалізує свої творчі та психологічні потенціали. Саме під впливом суспільства відбувається процес індивідуалізації – становлення особистості як унікальної, творчої одиниці. Проте, одночасно, людина прагне до автономії, до побудови власної ідентичності через проєкцію внутрішніх, часто несвідомих процесів на зовнішню реальність.

У контексті українського суспільства, що переживає військову кризу, особливо актуально вивчати, як ці обставини впливають на індивідуацію особистості. Психоаналіз додає глибину розуміння, досліджуючи, як колективні травми та внутрішні конфлікти формують особистість у складних соціальних умовах, впливаючи на її самотність і творчу самореалізацію.

Дослідження особистості в різних вимірах проводиться протягом усієї історії психології. Психологічні теорії особистості прагнуть створити її структуру та визначити шляхи розвитку, розглядаючи різноманітність внутрішнього «Я» (З. Фройд, К. Юнг, К. Хорні, А. Адлер, К. Роджерс, Е. Еріксон та ін.). Так, З. Фройд вивчав співвідношення свідомого та несвідомого [6; 14]. К. Юнг розширив і переосмислив поняття несвідомого, ввівши концепцію колективного несвідомого. Вчений також наголошував на важливості індивідуації – процесу інтеграції різних аспектів особистості, що дозволяє досягти гармонії між свідомим і несвідомим [16]. А. Адлер запропонував ідею індивідуальної психології, наголошуючи на соціальних чинниках і прагненні до переваги як ключових рушійх розвитку особистості [9]. К. Хорні

досліджувала вплив культурних і соціальних факторів на розвиток особистості [15]. Щодо К. Роджерса, то він застосовував гуманістичний підхід, у якому акцентувався на самореалізації та розвитку особистісного потенціалу [17], а Е. Еріксон розробив теорію психосоціального розвитку, яка акцентує на впливі соціальних взаємодій і криз, які людина переживає на кожному етапі свого життя [12].

Тему взаємовідносин особистості в суспільстві активно досліджували та продовжують досліджувати багато українських психологів та психоаналітиків. О. М. Чабан досліджує психологічні аспекти стресу, а також механізми адаптації та компенсації особистості в умовах стресових ситуацій. Його дослідження стосуються внутрішньоособистісних конфліктів та психосоматичних розладів [7]. І. Д. Бех відомий своїми роботами з морального розвитку особистості, а також з виховання ціннісних орієнтацій. Він розробляв концепцію особистісно-орієнтованого виховання, що передбачає гармонійний розвиток індивідуальних якостей та соціальної відповідальності [1; 2; 3].

О. Фільц досліджує проблематику особистісних конфліктів, психоаналітичну теорію особистості та внутрішньоособистісну динаміку. Його роботи мають глибинний фокус на особистісній переживанні та механізми психічного захисту [4; 5].

Дослідження соціальних процесів у контексті несвідомого тісно пов'язані з глибинною психологією, де ключовими аспектами виступають колективне несвідоме та архетипи. Соціальні явища, такі як культура, традиції, стереотипи та масова поведінка можуть розглядатися як зовнішні прояви несвідомих процесів, що діють на колективному рівні. Ці процеси формують те, що К. Юнг назвав «колективним несвідомим», яке включає архетипи – універсальні образи та символи, що знаходять відображення в міфах, ритуалах і колективній психіці.

Як пов'язано несвідоме та соціальні процеси?

По-перше, воно проявляється у формуванні масових рухів, де індивідуальна свідомість частково витісняється, поступаючись місцем колективним установкам і емоційним реакціям. Наприклад, прояви натовпу під час Помаранчевої революції та революції Гідності показали згуртованість українського народу під єдиною ідеєю.

По-друге, несвідоме виражається через культурні архетипи: культурні символи, ритуали та традиції. Образи Героя, Матері, Тіні та інших архетипів знаходять своє відображення у соціальних ролях, художніх творах та громадських інститутах. Прикладом можуть бути серії картин Олега Шупляка «Український космос», «Рідна земля», де автор використовує символи лелек, української традиційної хати, глечика тощо. Українські традиції, такі як святкування Різдва або Івана Купала, також є відображенням колективного несвідомого. Архетипічні образи Сонця, Води, Вогню знаходять вираження у народних піснях, обрядах і символах, зберігаючи зв'язок між сучасною культурою та глибинними несвідомими структурами.

По-третє, – через соціальні кризи та трансформації. У періоди кризи колективне несвідоме часто активізується, породжуючи символи та образи, які вказують на необхідність трансформації суспільства. Це може бути пов'язано з пошуком нового порядку чи поверненням до архаїчних форм мислення.

Так, старовинний символ України – народна пісня «Червона калина» став гімном опору й надії, вираженням колективної віри у перемогу, відображаючи архетипічне прагнення до відродження. Розкриття архетипу Героя можна побачити у фільмі «Кіборги», про оборону Донецького аеропорту, що підкреслює архетипічну боротьбу добра зі злом. Художниця Ольга Курська, використовуючи тварин як символ, зобразила, як змінюється архетип Матері, перетворюючись на Воїна, який боронить своїх дітей.

Зв'язок несвідомого та соціальних процесів можна розглядати також з погляду на алхімічні процеси. Цим питання присвячені дослідження К. Юнга, Е. Едінгера, Марії-Луїзи фон Франц.

К. Юнг розглядав алхімію як символічний процес трансформації, паралельний психологічним змінам, які відбуваються як на індивідуальному, так і на колективному рівнях. Так, алхімічні стадії (такі, як *nigredo*, *albedo* та *rubedo*) відповідають, на його думку, етапам внутрішньої трансформації, які можуть бути інтерпретовані як процеси, що відбуваються у несвідомому. Наприклад, соціальні процеси, такі як революції, культурні зрушення чи глобальні зміни можна інтерпретувати як колективний алхімічний процес – етап *nigredo* (почорніння), який символізує хаос та руйнування старого порядку, які передують створенню нового соціального «золота» – інтеграції нових цінностей та структур.

К. Юнг інтерпретував алхімічні символи як архетипи колективного несвідомого. Наприклад, образ філософського каменю можна розглядати як архетипічний символ досягнення колективного ідеалу, що поєднує індивідуальні та суспільні аспекти, а такий символ, як союз Сонця (чоловіче начало) та Місяця (жіноче начало), відображають прагнення єдності протилежностей. У соціальному контексті це може бути пов'язане із примиренням конфліктних груп, ідеологій чи культур [8].

Учениця Юнга, Марія-Луїза фон Франц також зробила значний внесок у дослідження алхімії в психоаналітичному контексті. Фон Франц розглядає алхімію не як стародавню протонауку, а як своєрідну символічну мову, в якій закодовані універсальні психічні процеси. Вона аналізує алхімічні етапи трансформації металів (*nigredo*, *albedo*, *rubedo*) як метафори внутрішньої трансформації індивідуума та вивчає алхімічні символи як відображення архетипічних процесів, що відбуваються в несвідомому.

Фон Франц показує, як алхімія відображає культурні та духовні аспекти свого часу. Вона пов'язує алхімічні уявлення з європейською традицією, включно з християнством, і проводить паралелі між алхімією і східною філософією (наприклад, даосизмом) [13].

Едвард Ф. Едінгер, один із найбільш значущих послідовників Карла Юнга, зробив суттєвий внесок у розвиток аналітичної психології. Його роботи, присвячені інтерпретації міфів, релігій та алхімії у світлі юнгіанської теорії, відкрили нові горизонти для розуміння людської психіки. Його книга «Анатомія душі: алхімічний символізм у психотерапії» є одним із класичних творів, який розкриває, як алхімічні операції відображають внутрішню трансформацію особистості.

Він розглядав такі процеси, як *calcinatio*, *solutio*, *coagulatio*, *sublimatio*, *mortificatio*, *separatio*, *coniunctio* у контексті психічних трансформацій і криз. Едінгер використовує ці алхімічні етапи як метафори для опису процесів психічної трансформації та зростання, що відбуваються в психіці людини. Вони вказують на необхідність і процеси внутрішніх змін, через які проходить особистість, щоб досягти більшої гармонії та цілісності [10].

Едінгер підкреслював, що символи не є просто прикрасами або метафорами. Вони являють собою вираження несвідомих процесів, які прагнуть до усвідомлення. Для нього символ – це живий організм, який має свою власну енергію і сенс. Едінгер розширив юнгіанський підхід до аналізу символів, звертаючи особливу увагу на їхню динаміку і трансформацію в процесі індивідуалізації. Він показав, як символи можуть змінюватися і розвиватися разом із людиною, відображаючи її внутрішні зміни.

Вчений також розглядав архетипи як універсальні матриці, які формують нашу психіку. Він поглибив розуміння архетипів, аналізуючи їхні прояви в різних культурах та історичних епохах. Едінгер показав, як архетипи впливають на наше сприйняття світу, наші стосунки та наші життєві вибори. Він також звернув увагу на те, що архетипи не є статичними, а можуть трансформуватися в процесі індивідуального розвитку.

Для Едінгера колективне несвідоме – це не просто сховище архетипів, а живе джерело мудрості та натхнення. Він вважав, що колективне несвідоме містить у собі досвід людства, його прагнення і страхи. Звертаючись до колективного несвідомого, ми можемо знайти відповіді на найглибші запитання про себе і про світ. Едінгер показав, як через аналіз міфів, релігій і мистецтва ми можемо отримати доступ до колективного несвідомого і використовувати його мудрість для особистісного зростання [11].

Едвард Едінгер, інтерпретуючи алхімічні тексти через призму психології Юнга, надав унікальну систему, яка дає змогу нам поглянути на внутрішні психологічні трансформації людини під новим кутом. Ця система характеризується низкою особливостей, які дозволяють застосовувати її також для аналізу комплексних соціальних явищ.

По-перше, це міждисциплінарність. Едінгер об'єднує елементи психології, філософії, історії, міфології та алхімії. Це робить його роботу радше міждисциплінарною моделлю, ніж суворо науковою теорією.

По-друге, – символізм. Алхімічні процеси, за Едінгером, – це не просто описи фізичних перетворень речовин, а символічні вираження психологіч-

них трансформацій, які працюють на рівні образів і метафор, а не на рівні суворих наукових законів.

Далі – системність, яка виражається в тому, що автор пропонує не просто набір розрізнених ідей, а цілісну систему, де кожен елемент пов'язаний з іншими. Це дає змогу використовувати його модель для аналізу різних психологічних феноменів.

І, наостанок, – історична глибина. Едінгер спирається на багату історію алхімії, що надає його моделі глибини та обґрунтованості.

Отже, дослідження Едварда Едінгера, зокрема його праці з алхімії та її зв'язку з психологічними процесами, пропонують глибокий інструментарій для розуміння внутрішніх трансформацій людини, які переживають люди в умовах екстремальних ситуацій, таких як війна. Алхімічні операції, за Едінгером, відображають не лише хімічні процеси, але й внутрішні психологічні перетворення.

Розглянемо, як символічна система Едінгера може освітити досвід українців під час війни.

Едвард Едінгер проводить паралелі між основними алхімічними операціями та процесами, що відбуваються в несвідомому людини. Він виділяє такі алхімічні етапи: *calcinatio* (припикання або обпалення), *solution* (розчинення), *coagulation* (коагуляція або згущення), *sublimation* (випаровування або піднесення), *mortificatio* (умертвіння), *separatio* (відділення) та *i coniunctio* (об'єднання). Кожен з цих етапів має свої хімічні та психологічні аналоги, які відображають внутрішню трансформацію психіки. Ми ж розглядатимемо ці процеси у рамках процесів колективного несвідомого українців під час воєнних подій.

З початком війни українці зіткнулися зі значною руйнівною силою, яка змусила переглянути усі минулі цінності, упередження та способи життя. Руйнувалися міста та інфраструктури, старі уявлення про безпеку, стабільність та суспільний порядок, люди втрачали близьких та житло – вогонь у прямому сенсі спалював усе, що було побудоване раніше. Несподіванка, шок, інтенсивність переживань. Цей процес дуже співзвучний з процесом *calcinatio*, або прожарюванням, в алхімії він символізує очищення через руйнування, під час якого речовина нагрівається для видалення води та інших летких елементів. У психологічному контексті, згідно з Едінгером, цей процес стосується «тіньової» сторони особистості, де приховані інстинкти та примітивні бажання. Вогонь цього етапу є метафорою для фрустрацій інстинктивних потреб, що не знаходять задоволення в соціальних умовах [10, с. 32]. Накопичення внутрішньої напруги може призвести до того, що людина починає ототожнюватися зі своїми емоційними реакціями або емоціями інших, легко піддаючись на провокації, конфлікти або революційні настрої. Саме в перші дні та тижні війни в українців звільнялися потужні інстинктивні сили – самозбереження та виживання, адже наявний лад дав тріщину і не зміг звично захистити від ворога. Одні обрали стратегію втечі, інші кинули усі сили на згуртування задля відсічі, але в будь-якому випадку на рівні су-

спільства це етап болісного зіткнення з реальністю – війна змушує переосмислити основи існування та цінності.

Процес *calcinatio* метафорично пов'язаний з вогнем, попелом, вогняним драконом, образом Страшного Суду. «Вогонь Страшного Суду, – пише Е. Едінгер, – визначає чистоту металів і звільняє їх від усіх домішок» (10, с. 45). Це точка неповернення, коли спалюються мости та звільняється фундамент для побудови нової реальності. Це птах Фенікс, який згоряє, щоб народитися знов. Тому процес *calcinatio* завжди є болісним, але необхідним для подальшої трансформації.

Mortificatio (умертвіння) – це процес, який символізує завершення старих циклів, відмирання старих форм. Це один з найважчих етапів, який символізує темряву, смерть і розпад. «Але ці темні образи часто ведуть до вельми позитивних – зростання, воскресіння, відродження» [10, с. 183–184]. У психологічному плані цей процес пов'язаний з усвідомленням і прийняттям своєї «тіньової» сторони. Людина стикається з негативними емоціями, такими як гнів, заздрість чи жага влади, які зазвичай витісняються через невідповідність соціальним нормам. Без усвідомлення ці комплекси можуть руйнувати людину зсередини, і тільки через прийняття цих темних сторін особистості може продовжувати свій розвиток.

Українці, зіткнувшись з викликом війни, втратили ілюзії щодо певних міжнародних союзів, старих політичних парадигм та ідеологій, які тривалий час впливали на українську ідентичність. Старі стратегії захисту та механізми виживання не спрацювали, і це викликає безліч страхів через невпевненість у майбутньому, безсилля та ненависть, які проєктуються на ворога, на політичних лідерів, та навіть на своїх земляків. Цілісність суспільства опинилася під загрозою розщеплення, люди не можуть стримати величезне почуття гніву та провини, та, як наслідок, бачать ворогів навіть у тих, хто поруч, шукаючи приводи для розрядки своєї напруги. Не розуміючи, на що спиратися, українці переживають жалобу за втраченим мирним життям.

Ця стадія символізує руйнування старих форм, очищення через смерть та звільнення від того, що є перешкодою для трансформації. Гасло «Слава нації – смерть ворогам!» виражає рішучу відмову від ворога, як фізичного (зовнішнього), так і символічного (внутрішнього). Воно символізує акт позбавлення від загрози для національного існування, що є необхідною умовою для переродження й оновлення. У психологічному сенсі це також може бути прощання з колишньою пасивністю, внутрішнім страхом чи роздвоєністю, що заважають суспільству рухатися вперед.

З процесом *mortificatio* тісно пов'язаний процес *separatio* (відділення), який спрямований на відділення важливого від зайвого, чітке визначення пріоритетів та цінностей.

Separatio (відділення) в алхімічному контексті за Едвардом Едінгером є процесом розділення елементів, щоб виділити їх сутність і позбутися домішок

[10, с. 226]. У психологічному сенсі цей процес символізує здатність усвідомлювати різні аспекти своєї психіки, диференціювати протилежності та відділяти суттєве від несуттєвого, ідентифікувати істину природу речей через очищення від зайвого чи руйнівного.

Цей етап пов'язаний із розпізнаванням і розмежуванням елементів психіки: свідомого, несвідомого, архетипів і комплексів, що потребує критичного аналізу і рефлексії, щоб зрозуміти, що належить власній істинній природі, а що є впливом зовнішніх обставин чи психологічних проєкцій. *Separatio* часто супроводжується усвідомленням конфлікту між протилежностями в психіці, наприклад, між Его і Тінню, або між раціональним і емоційним. Завдання полягає в тому, щоб не знищити ці протилежності, а визнати їх і знайти спосіб співіснування.

Якщо розглядати етап *separatio* в українському суспільстві під час війни, то його можна інтерпретувати як символічний і реальний процес розмежування та усвідомлення того, що є суттєвим для національної ідентичності, а що потребує залишення позаду. Політичний курс України – це шлях до власного суверенітету та позбавлення суспільства від залишків радянської ідеології задля зосередження на власній культурній та історичній унікальності. Цей етап відображає не лише соціальні, але й глибокі психологічні трансформації на рівні колективного несвідомого. Відділення істинного і зайвого відбувається як на міжнародному рівні, так і на особистісному: українці переосмислюють стосунки з людьми, які демонструють протилежні настрої. Це, звісно, не може не породжувати внутрішні конфлікти, адже під час процесу *separatio* з'являються протилежності, які своєю полярністю створюють напругу в середині системи. Це відділення суттєвого від несуттєвого, світла від темряви, друга від ворога. Гасло «Слава нації – смерть ворогам!» також може бути пов'язане з *separatio*, оскільки воно чітко окреслює межі: «нація» як те, що цінне і повинне бути збережене, та «ворог» як те, що має бути усунене. У цьому контексті гасло виконує функцію відділення, що дозволяє суспільству усвідомити свою ідентичність і цінності.

Процес *separatio* необхідний і на етапах відокремлення Его від Самості, коли психіка дитини намагається відокремитися від матері задля створення двох окремих сутностей, існуючих у нових формах взаємовідносин. Цей процес можна порівняти з психологічним дорослішанням, коли потреба у подальшому розвитку змушує розривати сталі зв'язки, які затягують назад, намагаючись затопити своїм змістом, щоб диференціюватися далі, розширюючи внутрішній простір. Так, довгий час Україна була в статусі «молодшого брата», ніби у позиції дитини, яка волею-неволею повинна підкорятися старшим, приймати єдину для всіх радянську політичну систему, витісняючи потреби у власній реалізації. Боротьба за самостійність і незалежність для українців – це необхідна умова подальшого розвитку нації як психічного конструкту. На психологічному рівні *separatio* допомагає нації побудувати чіткі межі

своєї ідентичності. Але важливо пам'ятати, що кінцевою метою процесу *separatio* є створення основи для подальшої інтеграції, всі відокремлені необхідні елементи мають бути об'єднані у вищу гармонію на пізнішій стадії – *coniunctio*. «Чергування поєднання Его із Самістю та відокремлення Его від Самості відбувається неодноразово впродовж усього життя індивіда, як у дитячі роки, так і в зрілі. Справді, ця циклічна (або, точніше, спіральна) формула відображає основний процес психологічного розвитку від народження до смерті» [10, с. 4].

Одним із ключових процесів розвитку психіки є «*solution*» (розчинення). Цей процес передбачає повернення диференційованих елементів психічної структури до їхнього первинного, недиференційованого стану. Статичні, нерухомі аспекти особистості більше не змінюються, їхня влада є незаперечною, і вони не допускають сумнівів. Для досягнення трансформації ці фіксовані аспекти мають бути розчинені й повернуті до стану первісної матерії (*prima materia*) [10, с. 300]. Це стадія, коли тверді структури розчиняються, щоб стати більш гнучкими. Індивідуальність ніби розчиняється в колективному несвідомому, починаючи ідентифікувати себе з ним.

В контексті війни, це може символізувати розчинення індивідуальної ідентичності в колективному досвіді. Гасло «Україна понад усе!» – є символічним вираженням цього процесу. Люди об'єднуються навколо спільної мети, втрачаючи частину своєї індивідуальності заради більшого блага. Це може проявлятися у посиленні почуття єдності, спільності долі та готовності до самопожертви. «Не на часі» – так говорять українці про менш важливі, на їх думку, потреби. Економічні аспекти, освіта, медицина та інші соціально важливі галузі відійшли ніби на другий план, поступившись місцем найголовнішій ідеї – Перемоги.

Це процес ініціює адаптацію до нових реалій: зміна економічних, політичних і соціальних структур для виживання в умовах війни. Також він відображає глибоке переосмислення цінностей та згуртованість у кризових ситуаціях.

Наступний процес, який ми розглянемо, – це *coagulation* (коагуляція або згущення). Це перехід речовини з рідкого стану у твердий, «це процес, який перетворює щось у землю» [10, с. 107], тобто у певну відчутну форму чи стійку структуру після етапів очищення, розчинення й трансформації. Цей процес представлений у створенні нових громадських інститутів, реформуванні армії, розробці нових політичних і економічних стратегій. Українське суспільство консолідується навколо спільних цінностей, таких як свобода, незалежність, гідність і взаємна підтримка. Волонтерські організації, громадянські ініціативи та мережі взаємодопомоги стали невіддільною частиною нової соціальної структури. Військові та цивільні спільно працюють на благо суспільства, створюючи нові моделі співпраці, що забезпечують стійкість системи. Це також етап утворення сильної національної ідентичності, заснованої на спільному досвіді боротьби.

Алхімічний процес «coagulation» лежить в основі формування Его через присвоєння архетипічного досвіду. Війна стає спільним травматичним і водночас об'єднуючим досвідом для мільйонів українців. Спільне подолання труднощів зміцнює національну самосвідомість. Колективна пам'ять про пережиті випробування стає важливою складовою національної ідентичності. Трансформуються також і значимі символи: в культурне поле інтегруються архетипічні образи (героя, матері, захисника) із новими символами боротьби, гідності та перемоги. Мистецтво, література, музика, навіть повсякденна мова відображають зміни в суспільстві, формуючи оновлену символічну реальність.

Стадія *sublimation* (випаровування або піднесення) – стадія очищення і духовного піднесення, перетворення матеріального в духовне, досягнення вищого рівня розуміння або усвідомлення. «У психологічному відношенні це відповідає способу мати справу з конкретною проблемою, піднімаючись над нею, сприймаючи її об'єктивно» [10, с. 145].

Для українського суспільства це може бути здатність перетворювати пережитий біль, втрати та страждання у нові ідеї, духовну силу та творчу енергію, що ведуть до вищої мети, пошук нових сенсів у культурі, мистецтві та духовному житті, що допомагає осмислити жертви та втрати. Створюються нові громадські організації, запускаються проекти для підтримки ті відродження українців, програми для відновлення військових тощо. Популярність професії психолога виросла в декілька раз, що відображає глибинні процеси усвідомлення молоддю шляхів виходу із кризи.

І останній процес – це *coniunctio* (об'єднання). «Поступово з'являється новий погляд, який дозволяє одночасно переживати протилежні полюси. Цей новий погляд, який звільняє і водночас обтяжує, і є *coniunctio*» [10, с. 270]. Цей етап може символізувати спільну мрію про мир і майбутнє процвітання. Це завершальна стадія, символ інтеграції та досягнення гармонії. У психологічному сенсі це етап, коли національна свідомість інтегрує пережитий досвід, створюючи оновлене «колективне Я», здатне ефективно діяти в нових умовах. В українському суспільстві це проявляється через відновлення країни після війни, інтеграцію різних регіонів і соціальних груп у нову єдність. Цей процес буде ще довго тривати, але вже зараз можна прослідкувати певні прояви цієї стадії.

По-перше, це єднання народу, адже війна сприяла формуванню спільного національного духу. Люди з різних регіонів України, незалежно від мовних чи культурних відмінностей, об'єднуються навколо ідеї захисту своєї країни та спільного майбутнього.

По-друге, – інтеграція досвіду. Колективний досвід війни – це поєднання болю втрат, мужності боротьби, надії на перемогу та прагнення до змін. Усі ці елементи інтегруються, формуючи нову національну свідомість.

По-третє, символічне відновлення через архетипічні образи, такі як Герой, Мати-Батьківщина, Захисник, Творець, які поєднуються в єдиній націо-

нальній символіці, яка відображає сучасну боротьбу й ідеали українців. Мова, культура й традиції стають інструментами консолідації нації.

По-четверте, консолідація політичних і соціальних інститутів: в умовах війни політична воля, державні інститути та громадянське суспільство об'єднуються, щоб діяти як єдина система, здатна ефективно реагувати на виклики. Спільна мета – забезпечення свободи й суверенітету – підпорядковує собі індивідуальні інтереси, зміцнюючи структуру держави.

По-п'яте, створення нової реальності. Об'єднання зусиль на рівні громадян, уряду, волонтерів, військових та міжнародної спільноти створює умови для формування оновленої України, здатної інтегрувати сучасні глобальні цінності зі збереженням національної унікальності.

Coniunctio – це завершальний етап, який символізує злиття розділених психічних елементів у цілісну особистість, що дозволяє людині знайти баланс і внутрішню гармонію, здобути зв'язок зі своїм істинним «Я».

Висновки. Отже, аналіз трансформації українського суспільства через призму алхімічних стадій за Едвардом Едінгером дозволяє зробити висновок, що процеси суспільних змін під час війни є глибоко символічними та структурованими. Кожна стадія – від *calcination* (очищення через випробування) до *coniunctio* (досягнення гармонійної цілісності) – відображає важливі етапи внутрішньої та зовнішньої трансформації суспільства.

Ця символічна система дає змогу, по-перше, глибше зрозуміти динаміку суспільних змін, адже війна активізувала як колективне несвідоме, так і архетипічні образи, що впливає на поведінку та мислення громадян.

По-друге, виявити значення пережитих криз та викликів війни, які виконують роль каталізаторів для очищення від застарілих соціальних структур, які не сприяли розвитку.

Далі – розкрити механізми відновлення, оскільки поєднання болю й надії, матеріального й духовного, індивідуального й колективного створює основу для побудови нового суспільства, здатного витримати майбутні випробування.

Таким чином, трансформація українського суспільства в умовах війни має не лише соціальне чи політичне значення, а й глибоку символічну природу, що веде до інтеграції нової національної ідентичності. Вивчення цих процесів через символічну систему Е. Едінгера допомагає зрозуміти багатогранність змін і побачити в них передумови для майбутнього розвитку й відродження.

Перспективи подальших досліджень у цій галузі включають більш детальний аналіз символічних архетипів, які формують колективну свідомість українців, та їхній вплив на психологічну стійкість у період кризи. Також важливим напрямком є вивчення зв'язку між символічними змінами та практичними аспектами соціальної адаптації, наприклад, через аналіз наративів, які поширюються в культурному

та інформаційному просторі. Інтеграція цих знань у складних соціальних умовах, а також допомогти в у психологічну практику може сприяти розробці побудові моделі гармонійного співіснування після ефективних програм підтримки індивідів і спільнот завершення війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрущенко, В. П., Бех, І. Д., Волощук, І. С., та ін. Особистісно орієнтовані виховні технології та принципи їх функціонування. В. Г. Г. Кремень, В. П. Андрущенко, & В. І. Луговий (Ред.), Педагогіка вищої школи. 2009. С. 175–181. Київ: Педагогічна думка.
2. Бех, І. Д. Формування особистісних цінностей як складових образу «Я» вихованця в процесі розв'язання соціально-моральних задач. Постметодика, 2009. 9, 2–4.
3. Бех, І. Д., Косарева, Н. І., Кириленко, С. В., та ін. Концептуальні засади виховання громадянина. Інноваційні технології громадянського виховання учнівської молоді. Позакласний час, 2009. 1(2), 11–26.
4. Фільц, О. Ми нездорові. 2022. Режим доступу: https://tvoemisto.tv/exclusive/my_nezdorovi_oleksandr_filts_pro_suspilstvo_yake_ignoruie_svoi_hvoroby_88907.html
5. Фільц, О. Нормальна людина у божевільній реальності. 2022. Режим доступу: <https://kyivdaily.com.ua/oleksandr-filcz/>
6. Фройд, З. Тлумачення снів. Харків: Фоліо. 2019.
7. Чабан, О. С., Хаустова, О. О., & Омелянович, В. Ю. Психічні розлади воєнного часу (Монографія). Київ: Видавничий дім Медкнига. 2023.
8. Юнг, К. Психологія та алхімія. Київ: Центр навчальної літератури. 2024.
9. Adler, A. Understanding human nature (C. Brett, Trans.). Oneworld Publications. (Original work published 1927). 1998.
10. Edinger, E. F. Anatomy of the psyche: Alchemical symbolism in psychotherapy. Open Court. 1985.
11. Edinger, E. F. Ego and archetype: Individuation and the religious function of the psyche. Shambhala. 1991.
12. Erikson, E. H. Childhood and society. W. W. Norton & Company. 1950.
13. Franz, M.-L. Alchemy: An introduction to the symbolism and the psychology. Shambhala. 1980.
14. Freud, S. The psychopathology of everyday life. 1990.
15. Horney, K. Neurosis and human growth: The struggle toward self-realization. W. W. Norton & Company. (Original work published 1950). 1991.
16. Jung, C. G. The archetypes and the collective unconscious (R. F. C. Hull, Trans.). Princeton University Press. (Original work published 1959). 1981.
17. Rogers, C. R. On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy. Houghton Mifflin. 1961.